

GROTE OF SINT-LAURENSKERK ROTTERDAM

CANTATEDIENST

ZONDAG 18 JANUARI 2026

19:00 UUR

JOHANN SEBASTIAN BACH

MEIN LIEBSTER JESUS IST VERLOREN BWV 154

JOHN AMNER

REMEMBER NOT, LORD, OUR OFFENCES

LIVESTREAM VIA: WWW.LAURENSVOCAAL.NL

Wij gaan staan

Bemoediging Onze hulp in de Naam van de Heer,
Die hemel en aarde gemaakt heeft.

Drempelgebed Heer onze God, vergeef ons al wat wij misdeden,
 En laat ons weer in vrede leven, door Christus onze Heer,
Amen.

Lied Psalm 100

1 Cantorij

1. Juicht Go - de toe, ba - zuint en zingt.
 Treedt na - der tot gij Hem om - ringt,
 gij aard' al - om, zijn rijks - do - mein,
 zult voor den HEER dienst - vaar - dig zijn.

2 Gemeente

Roept uit met blijdschap: "God is Hij.
 Hij schiep ons, Hem behoren wij,
 zijn volk, de schapen die Hij hoedt
 en als beminden weidt en voedt."

3 Cantorij

Treedt statig binnen door de poort,
 Hier staat zijn troon, hier woont zijn Woord.
 Heft hier voor God uw lofzang aan:
 Gebenedijd zijn grote naam.

4 Allen

Want God is overstelpend goed,
 die ons in vrede wonen doet.
 Zijn goedheid is als morgendauw:
 elk nieuw geslacht ervaart zijn trouw.

Wij gaan zitten

Gebed

Anthem

Remember not, Lord, our offences John Amner (c. 1585-1641)

Remember not, Lord, our offences,
nor the offences of our forefathers,
neither take thou vengeance of our sins;
spare us, good Lord, spare thy people,
whom thou hast redeemed with thy most precious blood,
and be not angry with us for ever.
Amen

*Herinner u niet, Heer, onze overtredingen,
noch die van onze voorvaderen,
wreek onze zonden niet,
maar spaar, ons goede God, spaar uw volk,
dat U heeft verlost met uw meest kostbare bloed,
en wees niet voor immer boos op ons.
Amen*

Schriftlezing Lucas 2, vers 41-52

De twaalfjarige Jezus in de tempel

41 Zijn ouders gingen jaarlijks voor het pesachfeest naar Jeruzalem. 42 Toen Hij twaalf jaar was, maakten ze weer hun gebruikelijke pelgrimstocht. 43 Na afloop van het feest vertrokken ze naar huis, maar Jezus bleef in Jeruzalem achter zonder dat zijn ouders het wisten. 44 In de veronderstelling dat Hij zich bij het reisgezelschap bevond, reisden ze een hele dag voordat ze Hem overal onder hun verwanten en bekenden begonnen te zoeken. 45 Toen ze Hem niet vonden, keerden ze terug naar Jeruzalem om Hem daar te zoeken. 46 Na drie dagen vonden ze Hem in de tempel, waar Hij tussen de leraren zat, terwijl Hij naar hen luisterde en hun vragen stelde. 47 Allen die Hem hoorden stonden versteld van zijn inzicht en zijn antwoorden. 48 Toen zijn ouders Hem zagen, waren ze ontzet, en zijn moeder zei tegen Hem: 'Kind, wat heb Je ons aangedaan? Je vader en ik hebben met angst in het hart naar Je gezocht.' 49 Maar Hij zei tegen hen: 'Waarom hebt u naar Me gezocht? Wist u niet dat Ik in het huis van mijn Vader moest zijn?' 50 Maar ze begrepen niet wat Hij tegen hen zei. 51 Hij reisde met hen terug naar Nazaret en was hun gehoorzaam. Zijn moeder bewaarde alles wat er met Hem gebeurd was in haar hart. 52 Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe. Hij kwam steeds meer in de gunst bij God en de mensen.

Vertaling: De Nieuwe Bijbelvertaling 2021

Overdenking

Inzameling der gaven

De opbrengst van deze rondgang is bestemd voor diaconie en kerkrentmeesters. In de collecte bij de uitgang wordt uw speciale gift gevraagd voor de aan deze Cantatedienst verbonden kosten (zie pagina 7 en 8 van deze liturgie voor meer informatie).

Orgelspel

Lied

Lied 518

1 Cantorij

1. Hoe hel - der staat de mor - gen - ster
en straalt mij te - gen van zo ver,
de luis - ter van mijn le - ven.
Kom tot mij, zoon van Da - vid, kom,
mijn Ko - ning en mijn Brui - de - gom,
mijn hart wil ik U ge - ven.
Lief - lijk,
vrien - d'lijk,
schoon en heer - lijk,
zo be - geer - lijk,
mild in 't ge - ven,
stra - lend, vor - ste - lijk ver - he - ven.

2 Gemeente

Gij zijt mijn parel en mijn kroon,
o Zoon van God, Maria's zoon,
een hoog geboren koning.
O lelie die mijn hart bekoort,
uw zoete evangeliewoord,
is louter melk en honing.
Gij zijt
Altijd
hosianna,
hemels manna,
dat wij eten,
nooit meer kan ik U vergeten.

3 Allen

Gij schittert als een edelsteen,
mijn hart is vol van U alleen,
uw liefde doet mij leven.
Hoe groei ik in uw lichte schijn,
hoe bloei ik op daar ik mag zijn
een rank met U verweven.
Aan U
blijf nu
heel mijn leven
weggegeven,
om te ontvangen
U, mijn liefde, mijn verlangen.

Cantate

Mein liebster Jesus ist verloren BWV 154

J.S. Bach (1685-1750)

1. Aria Tenor

Mein liebster Jesus ist verloren:
O Wort, das mir Verzweiflung bringt,
O Schwert, das durch die Seele dringt,
O Donnerwort in meinen Ohren.

2. Recitatief Tenor

Wo treff ich meinen Jesum an,
Wer zeigt mir die Bahn,
Wo meiner Seele brünstiges Verlangen,
Mein Heiland, hingegangen?
Kein Unglück kann mich so empfindlich rühren,
Als wenn ich Jesum soll verlieren.

3. Koraal

**Jesu, mein Hort und Erretter,
Jesu, meine Zuversicht,
Jesu, starker Schlangentreter,
Jesu, meines Lebens Licht!
Wie verlangt meinem Herzen,
Jesulein, nach dir mit Schmerzen!
Komm, ach komm, ich warte dein,
Komm, o liebstes Jesulein!**

4. Aria Alt

Jesu, lass dich finden,
Lass doch meine Sünden
Keine dicke Wolken sein,
Wo du dich zum Schrecken
Willst für mich verstecken,
Stelle dich bald wieder ein!

5. Arioso Bas

Wisset ihr nicht, dass ich sein muss in dem, das meines Vaters ist?

6. Recitatief Tenor

Dies ist die Stimme meines Freundes,
Gott Lob und Dank!
Mein Jesu, mein getreuer Hort,
Läßt durch sein Wort
Sich wieder tröstlich hören;
Ich war vor Schmerzen krank,
Der Jammer wollte mir das Mark
In Beinen fast verzehren;
Nun aber wird mein Glaube wieder stark,
Nun bin ich höchst erfreut;
Denn ich erblicke meiner Seele Wonne,
Den Heiland, meine Sonne,
Der nach betrübter Trauernacht
Durch seinen Glanz mein Herze fröhlich macht.
Auf, Seele, mache dich bereit!
Du musst zu ihm
In seines Vaters Haus, hin in den Tempel ziehn;
Da lässt er sich in seinem Wort erblicken,
Da will er dich im Sakrament erquicken;
Doch, willst du würdiglich sein Fleisch und Blut genießen,
So musst du Jesum auch in Buß und Glauben küssen.

7. Aria (Duet) Alt, Tenor

Wohl mir, Jesus ist gefunden,
Nun bin ich nicht mehr betrübt.
Der, den meine Seele liebt,
Zeigt sich mir zur frohen Stunden.
Ich will dich, mein Jesu, nun nimmermehr lassen,
Ich will dich im Glauben beständig umfassen.

8. Koraal

**Meinen Jesum lass ich nicht,
Geh ihm ewig an der Seiten;
Christus lässt mich für und für
Zu den Lebensbächlein leiten.
Selig, wer mit mir so spricht:
Meinen Jesum lass ich nicht.**

Gebed

Stil gebed

Onze Vader

Wij gaan staan

Zending en zegen

aan deze dienst werkten mee

Eline Welle *alt*
Gerben Houba *tenor*
Guyon Mingelen *bas*
Laurensorkest
Laurenscontorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Joas van der Schoot *voorganger*

volgende cantatedienst

zondag 15 februari 2026, 19:00 uur

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Herr Jesu Christ, wahr' Mensch und Gott BWV 127

Henry Purcell (1659-1695)

Hear my prayer, O Lord

Martha Bosch *sopraan*
Arco Mandemaker *tenor*
Wiard Witholt *bas*
Laurensorkest
Laurenscontorij
Hayo Boerema *orgel*
Wiecher Mandemaker *dirigent*
Ds. Harold Schorren *voorganger*

belangrijke mededeling

Laurens Vocaal is voor de organisatie van de cantatediensten afhankelijk van particuliere giften en subsidies van diverse instanties. Wij vragen voor deze cantatedienst uw vrijwillige gift aan de uitgang. Een cantatedienst kost gemiddeld € 11000.

Om uit de kosten te komen is een bijdrage van gemiddeld **€ 40** per bezoeker nodig! Wilt u uw gift voor deze cantatedienst liever overmaken? Dat kan op Iban nummer NL93 ABNA 0640755666, t.n.v. Stichting Laurens Vocaal te Rotterdam.

U kunt nu ook direct geven via Tikkie. Zo werkt het: Open de camera-app van uw mobiel (of gebruik uw Tikkie-app of QR-scanner). Richt uw camera op de QR-code op de volgende pagina. De code wordt automatisch gescand.

De Stichting Laurens Vocaal Rotterdam is een culturele ANBI.

Alvast bedankt voor uw royale bijdrage!

zakelijk geïnteresseerd?

Bent u ook zakelijk geïnteresseerd? Bekijk dan onze case for support op <https://www.laurensvocaal.nl/doemee> of scan de QR code hieronder.

Toelichting

J.S. Bach – Mein liebster Jesus ist verloren BWV 154

Een Bachcantate is nooit louter een opeenvolging van een aantal op zichzelf staande elementen (aria's, recitatieven, koren, koralen). Veel cantateteksten geven meestal een gedachtegang weer als een proces, een ontwikkelingsgang waarbij op verschillende niveaus (verhaal, beschouwing, koraal) een centrale gedachte wordt gevormd. Een cantate is, zowel wat betreft de tekst als de muziek, een betoog, soms als denkbeeldige dialoog tussen verschillende personages. Om zo'n cantatelibretto overtuigend in een muzikale vorm te gieten, gingen Bach en zijn componerende collega's in de leer bij de retorica, de leer van de welsprekendheid. Als je volgens de regels van die kunst een goede speech afsteekt kun je dat ook met muziktaal, was de overtuiging. Er was dus geen essentieel verschil tussen de gesproken taal en de muzikale taal. De luisteraar in Bachs tijd wist beiden te 'verstaan'.

Om te kunnen overtuigen kiest de componist eerst een kernwoord in een bepaald tekstgedeelte, en zoekt daar vervolgens een muzikaal equivalent bij. Bepaalde modellen en middelen voor de muzikale schildering waren vaak bekende en daardoor ook herkende motieven of gegevens.

Bij de beschrijving van de delen van onze cantate geef ik steeds eerst het kernwoord en daarna de daarmee overeenstemmende muzikale uitdrukking.

nr. 1 aria - tenor en strijkers

De cantate kon met zo'n heftig emotionele aria openen, omdat tevoren het verhaal gelezen was over de zoekgeraakte twaalfjarige Jezus bij het bezoek aan de tempel in Jeruzalem ('Mein liebster Jesus ist verloren'). Het verhaal wordt door de librettist als een metafoer opgevat: zoals de ouders van Jezus ten prooi vallen aan radeloze vertwijfeling over de zoekgeraakte Jezus, zo overkomt dat een christen wanneer hij in zijn geloof Jezus verliest. Het kernwoord is dan ook 'verloren'. De geliefde is zoek, een beeld dat je tegen de achtergrond van het Hooglied moet lezen, zoals zo vaak in Bachs cantates en passies (denk bijvoorbeeld aan het begin van het tweede deel van de Matthäus Passion: 'Ach, wo ist mein Jesus hin?' – 'Wo ist denn dein Freund hingegangen?'). Het is het soort verlatenheid dat tot wanhoop en radeloosheid leidt. Om die heftige dramatiek muzikaal te verklanken kon Bach putten uit verschillende stijlmiddelen. In de 17^e en 18^e eeuw was een veel beproefde en heel effectieve methode de lamento-aria. Lamento is het woord voor *klaagzang*, en werd geschreven op een chromatisch (in halve toonafstanden) dalende lijn in de bas, meestal met de omvang van een kwartinterval. Het karakter was afgemeten, schrijdend en schrijnend. In deze openingsaria horen we in de continuo: b – ais – a – (dis) – gis – (eis – cis) fis. Een enigszins uitgebreide dalende lijn, onderbroken door kwartrusten, waardoor het dramatische karakter nog versterkt wordt. Het effect van deze kwartrusten wordt in de muzikale retoriek *Suspiratio* = verzuchting genoemd. Dit Lamento-thema bestaat uit acht maten en we horen het acht keer. We noemen dit een basso ostinato, hardnekkige bas, daardoor krijgt de aria het karakter van variaties op een thema.

Niet alleen de kwartrusten, ook de vele verminderde, vaak dalende, intervallen (bijvoorbeeld g – cis) zijn veelbetekenend. Dit soort intervallen werden aangeduid met de term *saltus duriusculus* = harde sprong. Een mooi voorbeeld zijn de interrupties door de eerste viool na de inzet van de tenor: drie stijgende zestienden gevolgd door deze 'harde sprong'.

Deze aria doet sterk denken aan de tenoraria 'Ach mein Sinn' uit de Johannes Passion, volgend op de verloochening van Petrus, waar ook sprake is van grote vertwijfeling. Ook in die aria horen we een chromatische lamento-basso ostinato, en dezelfde gepunteerde ritmes, eveneens in een driekwartsmaat. De Johannes Passion klonk een paar weken later in Leipzig op Goede Vrijdag 7 april 1724 in de Nicolaïkerk.

De eerste tekstregel is verbonden met de lamento-muziek (A), de tweede tekstregel – *O Schwert, das durch die Seele dringt, O Donnerwort in meinen Ohren* – krijgt een totaal andere toonzetting. Met name *Donnerwort* ('verpletterend woord') horen we in razende repeterende zestienden. Bach schrijft hier als dynamiek piano voor, daar gaat een grote dreiging van uit. In dit fragment horen we in de bas een stijgende chromatische lijn.

nr. 2 recitativo - tenor

Hier horen we dezelfde sfeer van vertwijfeling, er is iemand aan het woord die de weg kwijt is en die vreest zijn geliefde (Jezus) nooit meer te zullen vinden. In

retorisch opzicht horen we een opvallend sprongenpaar bij 'Seelen brünstiges Verlangen'.

nr. 3 koraal

Dit koraal maakt zich tot tolk van de gemeente, die zich geïdentificeerd heeft met het uitzichtloze getob van de gekwelde ziel uit het vorige recitatief. De tekst is van Martin Jahn (1601), de mooie, zeer bekende melodie van Johann Schop (1642). Wat een hartstocht horen we in dit koraal, met name door de vele aanroepen.

nr. 4 aria - alt, twee oboe d'amores en hoge strijkers

Deze aria is een individuele meditatie die de koraaltekst in zekere zin herneemt. Ook de toonsoort is dezelfde (A gr.). De aria is een kwartet: vocale stem en drie instrumentale partijen. De onderste partij wordt gespeeld door de hoge strijkers unisono, er is geen basso continuo. Dat is symbolisch: er is geen grond, geen basis. De laagste stem vertoont de kenmerken van een herhalingsfiguur, een stijlfiguur die *Kuklosis* (uit het Grieks, ons woord cyclus komt daar vandaan) of *Circulatio* (uit het Latijn: ronddraaien) werd genoemd. Deze stijlfiguur kennen we ook uit de Matthäus Passion: in de aria *Aus Liebe* horen we een vocale stem (sopraan) en drie hoge instrumentale stemmen zonder bas, symbool voor grondeloze liefde. En in het duet *So ist mein Jesus nun gefangen* voor twee vocale stemmen en één hoge instrumentale stem als 'bas' is de *circulatio* uitdrukking van uitzichtloos ronddraaien.

In onze cantate is deze aria een onbeschrijfelijk schone pastorale, de twee oboe d'amores (letterlijk liefdeshobo's) bewegen in zalige terts- en sextparallellen, waar de alt zich in dezelfde beweging bijvoegt. Eén en al charme. De laagste stem vertolkt het niet aflatende zoeken om te vinden en gevonden te worden.

nr. 5 arioso - bas en basso continuo

In dit arioso klinken de woorden van Jezus, van oudsher, dus ook hier, gezongen door de bas (Vox Christi). Ook hier horen we weer veel herhaling, bijna obsessief. De toonzetting wijst op verwijt in irritatie van Jezus tegenover zijn ouders. De imitaties tussen vocale bas en instrumentale bas zijn muzikale symbooltaal voor navolging.

nr. 6 recitativo - tenor

Dit recitativo is een mooi voorbeeld van het proceskarakter van de cantate. De tekst is uit Hooglied 2, 8 'Dies ist die Stimme meines Freundes. Nun bin ich höchst erfreut'. Alles is weer goed. Een paar frases hernemen de woorden van Jezus uit het voorafgaande arioso.

nr. 7 aria - alt en tenor, twee oboe d'amores en strijkers

Het kernwoord (kerngedachte) is hier: *Jesus ist gefunden, nun bin ich nicht mehr betrübt*. Dit wordt uitgedrukt in de parallelle tertsen en (soms) sexten, symbool van de hervonden eenheid met Jezus. De vorm van de aria is opvallend.

Wohl mir, Jesus ist gefunden,
Nun bin ich nicht mehr betrübt.
Der, den meine Seele liebt,
Zeigt sich mir zur frohen Stunden.
Ich will dich, mein Jesu, nun nimmermehr lassen,
Ich will dich im Glauben beständig umfassen.

De eerste twee regels klinken in een 4/4 maat in D-groot, met feestelijke motieven. In de continuo wordt een opvallende figuur gespeeld: na een achtste rust twee zestienden gevolgd door een octaaf in twee achtsten noten. Zeer herkenbaar, vooral omdat de tweede violen en altviolen dat later gaan imiteren. Over de altviolen gesproken: in deze partij klinken op gezette tijden opmerkelijke stijgende toonladders in zestienden in een expressieve stuwende beweging. Uitdrukking van vreugde, want later komt dit terug wanneer de alt dezelfde beweging op 'frohen' zingt.

De derde en vierde regel beginnen in b klein. Hier horen we hoofdzakelijk de twee vocale solisten en continuo, met een enkele interruptie van de andere orkeststemmen. Het thematisch materiaal komt uit het eerste gedeelte. De laatste twee regels geven een totaal ander beeld, ook in het gedicht: het versritme verandert van trochae in dactylus. In de muziek verandert de 4/4 maat in een 3/8 maat, dat wil zeggen een verkorting van de duur per maat. Het effect is een zekere versnelling. De alt en tenor zingen hier in duet met de continuo, met een geheel nieuwe thematiek. De imitaties tussen de stemmen zouden symbool kunnen staan voor de vastberaden wil Jezus nimmermeer te verlaten, hem voor altijd te volgen en vast te houden.

Dan volgt een verbluffend staaltje van een soort da capo: de laatste twee regels tekst worden nogmaals gezongen, met de thematiek van het begin van de aria, maar wel in de 3/8 maat! Het instrumentale naspel is de herhaling van de inleiding, nu wel weer in de 4/4 maat.

nr. 8 koraal

Dit is de zesde strofe van het lied *Meinen Jesum laß ich nicht*. De tekst van het slotkoraal is van Christian Keymann (1658), de melodie van Andreas Hammerschmidt (1658). Het is in zekere zin een herhaling van de tekstregel uit de vorige aria 'Ich will dich, mein Jesu, nun nimmermehr lassen'. De prachtige bas in doorlopende achtsten geeft een prachtige stromende beweging aan dit koraal.

Barend Schuurman, uit zijn boek *Bachcantates toen en nu*

John Amner – Remember not, Lord, our offences

Vanavond klinkt een anthem van John Amner, een componist waar u waarschijnlijk nog nooit van hebt gehoord. Hij was dan ook niet werkzaam in Londen, Cambridge of Oxford maar bekleedde de positie van organist en choirmaster in de kathedraal van Ely, zijn geboorteplaats. Hij behaalde overigens wel zijn Bachelor of Music in Oxford. Amner schreef een behoorlijk aantal werken, grotendeels geestelijke en liturgische muziek. Van zijn hand zijn o.a. drie Preces and Responses overgeleverd en meer dan veertig anthems. Veel van deze werken publiceerde hij in 1615 in de verzameling *Sacred Hymnes of 3, 4, 5 and 6 parts for the Voyces and Vyols*.

De tekst voor deze anthem ontleende Amner aan de Litany; een serie gebeden waarin de gemeente telkens het gebed van de voorganger beantwoordt. Je zou het enigszins kunnen vergelijken met onze voorbeden. Het is een vorm van gebed die wekelijks meerdere malen terugkeert maar waarbij de tekst kan variëren. Amner nam enkele frases uit de Litany en componeerde daar deze anthem op.

In de liturgie van vanavond krijgt het de functie van een gebed om ontferming en heeft het geen concrete relatie met de cantatetekst.

Toen ik deze anthem vond werd ik direct getroffen door de kwaliteit van het stuk, bepaald geen provinciaal niemendalletje. Het is een vijfstemmig stuk voor sopraan, twee alt en tenor en bas. De partijen liggen in deze zetting dermate laag dat ik ervoor heb gekozen om op beide altpartijen ook enkele tenoren mee te laten zingen.

Na een homofone opening (alle partijen netjes onder elkaar) doet na enkele maten de polyfonie haar intrede. De verschillende tekstfrases krijgen hun eigen melodisch materiaal mee. Die motieven vormen de basis voor een vijfstemmig gesprek tussen de verschillende partijen. Soms treden stemmen op in paren, dan weer gaat ieder z'n eigen gang. En nu hebben we een buitengewoon fascinerend onderwerp te pakken. In het algemeen is het zo dat je niet ieder muzikaal motief zomaar over een ander motief kunt plaatsen op een willekeurig moment, dat geeft ongelukken (het klinkt dissonant). Een beetje componist was zich daar natuurlijk van bewust en had dan twee keuzes; een beetje meebuigen om de "harmonie" in het gesprek te bewaken of grotendeels vasthouden aan de bedachte melodische formule. Vergelijk het maar even met een talkshow waar vijf gasten met elkaar in gesprek gaan. Soms blijkt iedereen wel een beetje mee te willen buigen zodat er toch een soort van eensgezindheid blijft. Een andere keer schuurt het gesprek enorm omdat niemand water bij de wijn wil doen. Het kan dan overigens nog steeds een fatsoenlijk gesprek zijn. Helaas lijken we vandaag de dag de kunst van het voeren van een goed gesprek te hebben verloren en gaat het alleen maar over scoren met prikkelende uitspraken. Er wordt veel geschreeuwd maar slecht geluisterd. Maar dit even terzijde...

Terug naar de anthem. Amner kiest er vaak voor het melodisch motief niet aan te passen aan de omgeving. Dat leidt dus tot kortstondige aanvaringen tussen partijen. Het resultaat is een schrijnende samenklank. We noemen dit gegeven in de muziek een "*querstand*". Componisten uit met name de renaissance gebruikten deze techniek in het bijzonder als ze een bitter of schrijnend affect wilden creëren. Bij sommigen van u zal het wellicht de indruk wekken dat er vals wordt gezongen. Niets is echter minder waar, een echt zuiver gezongen "*querstand*" brengt de grootste bitterheid. Amner gebruikt dit gegeven veelvuldig als middel om de intensiteit van het gebed te onderstrepen. De anthem sluit af met een weldadig aandoend *Amen*. De "*querstand*" is verdwenen, de stemmen golven over elkaar heen zonder bitterheid, op zoek naar harmonie. Wat kunnen we eigenlijk veel leren van een goed stuk muziek!

Wiecher Mandemaker